

КЕРЕЙ

Иван Лапин мен Мансұр Асанов өздерінің Әбілмәмбет ханға сапарын (1843 жылғы тамыз) суреттей келін, былай деп жазады: «Орскіден жүріп кеткейнен кейін әуелі біз Ералы сұлтанға қарасты Қерей руымен жүріп отырып, төртінші күні Ералы сұлтанға жеттік...». Осы жазбаға қарағанда, керейлердің қоныстары Орск бекінісінен оңтүстікке қарай кең байтақ жерді алып жатқан (төрт күндік жол). Осы хабарда шіліңгір ыстық күндері жайылым шөбінің күйіп кетуі себепті Ералы сұлтан өз қауымдарымен бірге «ең жақсысы Ор немесе Бірғыз бойында» көшіп жүргісі келеді.

Нұралы ханның Орынбор генерал-губернаторы Н. Неплюевпен әңгімесінің (1749 жылғы 11 25-шілде) жазбасында да «керей руы» және олардың билеушісі Ералы сұлтан туралы хабарланған.

Тілмәш Ф. Гордеевтің Троицк бекінісінің коменданты П. Роденге рапортында (1761 жылғы 3-шілде) Тұрсыбай батыр ақсақалдың «Семей бекінісі тұсында көшіп жүрген...» және Алабұға өзені бөйын мекендейтін Сағындық мырзаға қарасты Керей руының қазақтары туралы айтылады. Б. Тұраев, С. Мәмбетов деген қазақтардың жазбасында да (1768 жылғы наурыз) Сағындық мырза керейлерінің қоныстары «Усть-Үй бекінісі маңында...» делінген.

Г. Волконский керейлер орналасқан жерлер туралы төмендегіні хабарлайды.

Керей руының екі атасында 1000-ға тарта шаңырақ бар. Үй және Тоғызақ озендері бөйын қоныстайды. Қыс айларында Верхноуральскідеи Дала бекінісіне дейігі шеп маңында және сол бекіністер тұсындағы далада қыстайды.

Керей руының төрт атасында 4000-дай шаңырақ бар. Жаздыгүні Есіл озеиінің шығыс жағында коптіп жүреді. Ал қыста Зверииоголовск, Преснегор бекіністерішң тұсында, Обаған өзені бойындағы далада қыстайды.

Жоңғарларды қуып шыққаннан кейін қазақтар, соның ішінде, Керей тайпасының рулары да өздерінің шығыстағы жайылымдарына оралады. Бұл XVIII ғасырдың екінші жартысындағы құжаттарда корсетілген. Өскемен бекінісінен бастап Ертісті бойлай керейлер бірнепте жерге жинақы орналасты.

2 бөлікке бөлінген 1-Сыбан-Керей бөлісі жаз кезінде Шар-Құрбан және Қызылке озендеріндегі Оба форпостысы тұсыи жайлайды, ал қыстыгүні Ертіс өзеиі бойындағы жайылмалар мен аралдарды қыстайды.

2-Ақымбет-Керей (Ақымбет руы М. М.) 2 бөлікке бөлінген. Жаз кезінде шептен жүз шақырымдай алыстап, Шарқұрбан өзені бойымен Тарбағатай тауына және Қызыл шелек көліне кетеді; ал қыстыгүні Ертіс өзені бойында жайылмалар мен аралдарда, көбінесе Шульба форпостысы тұсында көшіп жүреді.

Семей бекінісінен Ертіс бойымен төмен қарай:

1-Шоқбатар-Керей (Шоқбатар руы М. М.); қонысы Ертіс өзені бойында эр жерде, бірақ көбінесе Талицк форпостысынан Семей бекінісіне дейін және бекіністің тура тұсындағы Семейтау.

7-Сыбан-Керей болысының алые болігі, қонысы Пяторыжск станицасы маңында.

8-Керей болысының Құмары (Құлсары руы болар? М. М.) деп аталатын жеке бөлігі басқа болыстармен араласып, Ертіс өзенінің бойында Железинка бекінісіне дейін көшіп жүреді.

Железинка бекінісінен Омбы бекінісіне дейін және соңғысынан Тобыл шебіне дейін керейлер арғындармен (Атығай руы) және қышпақтармен араласып бірге жүреді.